

Welzijn en huisvesting in de paardenhouderij

Paardwaardig bestaan of onhaalbaar ideaal

Welzijn en huisvesting in de paardenhouderij

Paardwaardig bestaan of onhaalbaar ideaal

Jorien van Leeuwen

Sint- Oedenrode

5 juli 2010

Voorwoord

In het kader van mijn opleiding educatie- en kennismanagement aan de Stoas Hogeschool ben ik bezig geweest aan mijn laatste afrondende opdracht. Het heeft heel wat bloed, zweet en tranen gekost, maar ik ben erg blij dat ik doorgezet heb en zo mijn steentje bij kan dragen aan het welzijn binnen de paardenhouderij.

Ik ben zelf al van jongs af aan een fervent paardenliefhebster die vroeger elk vrij uurtje op de manege te vinden was en nu zo'n 20 jaar later is het paardenvirus nog steeds niet over. Aangezien ik in mijn paardenleven al heel wat stallen heb gezien en wat ik zag mij de ene keer meer beviel dan de andere keer wil ik graag mijn in de afgelopen jaren opgedane kennis gebruiken om een bijdrage te leveren aan het welzijn van deze prachtige dieren. Ik denk namelijk niet dat de huidige huisvestingsvormen een gevolg zijn van een gebrek aan kennis of kunde in de sector, maar door een overvloed aan onduidelijke regeltjes aan de ene zijde en een gebrek aan richtlijnen aan de andere zijde. Ook het formaat van ons land speelt in sommige gebieden een rol.

Ik hoop met dit rapport een bijdrage te kunnen leveren aan een oplossing waar zowel mens als dier profijt van hebben.

Als laatste wil ik graag nog even de mensen bedanken waardoor dit rapport tot stand is gekomen, mijn docenten Dhr. Bouma en van Dijk voor hun engelengeduld en Jop Hermes voor de drijvende kracht.

Ik wens u veel leesplezier.

Inhoudsopgave	pagina
Samenvatting	4
Verklarende woordenlijst	5
1. Inleiding	6
2. Probleemstelling	7
3. Welzijn	8
3.1 Paardenwelzijn	
3.2 De 5 vrijheden van Brambell	
3.3 De 5 vrijheden in paardenwelzijn	
4. Natuurlijk gedrag paard	9
4.1 Het natuurlijk gedrag van het paard	
4.2 Natuurlijk gedrag en de huidige huisvesting	
4.3 Mogelijke gevolgen bij een tekort aan natuurlijk gedrag	
5. Huisvesting	13
5.1 Huidige vormen eisen huisvesting	
5.2 Plan voor eisen en aanpassingen huisvesting	
5.3 Ideale situatie huisvesting	
6. Mogelijkheden welzijn op gebied van huisvesting	16
6.1 Haalbaarheid en aanpassingen	
6.2 Voors en tegens	
7. En hoe nu verder	17
7.1 Kennisoverdracht	
7.2 Doelgroepen en wijze van voorlichten	
7.3 Implementatie	
8. Conclusie	21
Nawoord	22
Literatuurlijst	23
Bijlagen	24

Samenvatting

Dit verslag gaat over de haalbaarheid van goed welzijn en huisvesting binnen de paardenhouderij. Het is namelijk gebleken dat de huidige vormen van huisvesting het paard belemmeren voldoende natuurlijk gedrag uit te voeren en zo door bv stress een slecht welzijn kunnen veroorzaken. Problemen als stereotiep gedrag, problemen met de gezondheid en gedragsproblemen vinden veelal de oorzaak in het niet respecteren van de natuurlijke behoeftes van het paard. Het doel van dit verslag is te onderzoeken of het mogelijk is paarden te houden op een manier waarbij het paard wel voldoende natuurlijk gedrag uit kan voeren en zo het welzijn te verbeteren. Hiervoor zijn het natuurlijk gedrag van het paard en de huidige huisvestingsvormen uitgebreid beschreven. De conclusie die uit het onderzoek naar voren is gekomen, is dat gebrek aan kennis de grootste oorzaak is van een gebrek aan welzijn in de huisvesting van paarden, daarnaast spelen kosten en beperkte mogelijkheden een grote rol. Als de paardenhouder door de juiste voorlichting meer kennis op doet over de juiste manier van huisvesten van paarden en hierdoor zijn denken en gedrag aanpast, kan de paardenhouder aanpassingen maken in zijn stal zodat het welzijn van het paard verbeterd wordt. Het invoeren van het welzijnskeurmerk waarvoor de bedrijven en particulieren met stalling aan huis aan een aantal regels en eisen moeten voldoen, waarborgt het welzijn binnen de paardenhouderij. Met goede voorlichting en begeleiding vanuit de overheid en overkoepelende organisaties en inzet vanuit de paardenhouder zelf zal een verbetering in het welzijn voor paarden voor elke paardenhouder haalbaar kunnen zijn.

Verklarende woordenlijst

KNHS	Koninklijke Nederlandse Hippische Sportbond
FNRS	Federatie van Nederlandse Ruitersportcentra
SRP	Sectorraad Paarden
Luchtzuigen	Een stalondeugd waarbij het paard lucht naar binnen zuigt in de maag.
Weven	Een stalondeugd waarbij het paard afwisselend op het linker en het rechter voorbeen staat, waardoor het lichaam heen en weer beweegt.
Kribbebijten	Een stalondeugd waarbij het paard op harde randen rondom de stal bijt, soms in combinatie met luchtzuigen
Binnenstal	Stal(len) zonder direct contact met de buitenlucht
Buitenstal	Stal(len) met direct contact met de buitenlucht dmv een deur of luik
Stand	Stal(len) waarbij de paarden parallel gestald zijn, gescheiden door een wand of hangende balk en met hun hoofd vaststaan aan de achterste muur, de voorkant van de stal is alleen afgesloten met een ketting of een touw.
Box	Individuele stal
Uitloop	Afgezet stuk bestrating, zand of weiland met een open verbinding naar de stal
Loopstal	Grote stal waar paarden in een groep gestald zijn, kan zowel met (open) als zonder uitloop zijn (gesloten)
Bewegingsstal of hit actief stal	Een groot afgezet stuk zand (soms met aansluitend weiland) waar paarden in een groep gestald zijn en de diverse 'voorzieningen (voederplaats, slaapplaats, drinkplaats)' ver uit elkaar liggen zodat de paarden veel bewegen.
Stokmaat	De hoogte van een paard of pony ook wel schofthoogte genoemd, deze wordt gemeten bij de schoft (het hoogste punt van de rug wat direct na de hals komt)

1. Inleiding

Het paardenwelzijn staat tegenwoordig volop in de belangstelling. Er zijn diverse partijen die zich hiermee bezig houden. Er zijn weinig tot geen regels of eisen die worden gesteld aan de huisvesting van paarden. De minister van LNV heeft naar aanleiding van de nota dierenwelzijn bedacht dat hier z.s.m. verandering in moet komen en heeft de sector paardenhouderij gevraagd met een plan van aanpak te komen om dit te verbeteren. De Sectorraad paarden bestaat uit een groot aantal samenwerkende partijen, zoals stamboeken, de KNHS maar ook bv de Federatie van Nederlandse Hippische Ondernemers. De sectorraad is dus een vrij goede afspiegeling van de gehele paardensector. Er is inmiddels door de SRP een plan van aanpak geschreven over welzijn in de paardenhouderij, waaruit een aantal verbeterpunten naar voren komen, o.a. op het gebied van huisvesting.

Dit verslag geeft een goed beeld van de huidige situatie en hoe deze aangepast kan worden om zo het welzijn van de paarden te verbeteren.

2.Probleemstelling

De probleemstelling waarop in dit verslag een antwoord gezocht wordt, is de volgende:

Is welzijn in de huisvesting van paarden haalbaar voor de gemiddelde hippisch ondernemer en de particuliere paardenhouder?

Met behulp van een aantal deelvragen wordt hier een antwoord op gezocht:

- *Wat is paardenwelzijn?*
- *Wat is het 'natuurlijke' gedrag van het paard?*
- *Wat zijn de huidige vormen van huisvesting?*
- *Wat zijn de gevolgen van deze vorm(en) van huisvesting op het gedrag van het paard?*
- *Wat zijn de mogelijkheden op het gebied van huisvesting om het welzijn te verbeteren?*
- *Wat is belangrijk bij kennisoverdracht/voorlichting in het algemeen?*
- *Hoe kunnen de paardenhouders zo efficiënt en doelgericht mogelijk worden voorgelicht?*

Om een antwoord te vinden op de probleemstelling en de daaruit volgende op de deelvragen, is gebruik gemaakt van verschillende onderzoeksmethoden. Door middel van literatuuronderzoek en het raadplegen van internet is er gekeken naar welke informatie bekend is over paardenwelzijn en huisvesting en wat haalbare mogelijkheden zijn om deze hand in hand te laten gaan. Ook is er gekeken naar informatie over kennisoverdracht in het algemeen, op welke doelgroepen dit van toepassing is en naar de manieren van voorlichten van die verschillende doelgroepen in het bijzonder.

3. Welzijn

3.1 Paardenwelzijn

Over het welzijn binnen de paardenhouderij valt veel te zeggen. Op dit moment is het een hot item omdat er nogal wat onduidelijkheden zijn over het welzijn binnen de sector. Er is geen duidelijke regelgeving of controle. Wat is nou precies welzijn voor het paard en hoe kunnen we dit bereiken. Er zijn veel verschillende omschrijvingen van welzijn.

In dit verslag zal de door de sectorraad paarden gehanteerde omschrijving gebruikt worden, afgeleid van de 5 vrijheden van Brambell;

Welzijn is een mentale toestand van welbevinden, die ontstaat als het dier in voldoende mate in zijn natuurlijke behoeften kan voorzien en waarbij het dier vrij is van pijn en andere ongemakken.

Helaas is door een gebrek aan regels, kennis en controle dit lang niet altijd de standaard in de paardensector. Er zijn nogal wat misverstanden over wat welzijn nu precies is en een ieder hangt er zijn eigen waarde aan.

3.2 De 5 vrijheden van Brambell

Professor F.W.R. Brambell was voorzitter van de naar hem genoemde commissie, benoemd in het Verenigd Koninkrijk. Deze commissie kreeg in 1965 de opdracht voorwaarden vast te stellen waaronder dieren gehouden zouden moeten worden. De voorwaarden gelden voor alle dieren waar de mens gebruik van maakt.

Deze commissie stelde "de vijf vrijheden" op. Die vijf vrijheden zijn: ·dieren zijn vrij:

1. van honger, dorst of onjuiste voeding.
2. van thermaal en fysiek ongerief.
3. van pijn, verwondingen en ziektes.
4. van angst en chronische stress.
5. om hun natuurlijk soorteigen gedragspatroon te kunnen hebben.

Deze 5 vrijheden zijn de voorwaarden waaronder de mens dieren zou moeten houden.

3.3 De 5 vrijheden in paardenwelzijn

Voor een paard betekenen deze uitgangspunten dat het moet kunnen foerageren en bewegen, moet kunnen rusten en fysiek sociaal contact moet kunnen hebben. Daarbij moet het de juiste voeding krijgen, afgestemd op het dier en de eisen die aan het dier gesteld worden. Het vrij zijn van fysiek en mentaal ongerief en vrij van pijn en verwondingen, angst en stress, betekent onder andere dat sprake moet zijn van juiste trainingsmethoden, juiste huisvesting, contact met soortgenoten, adequate gezondheidszorg en de juiste hoeveelheid beweging.

In dit verslag zal alleen dieper ingegaan worden op juiste huisvesting in het kader van welzijn van het paard.

4. Natuurlijk gedrag paard

4.1 het natuurlijk gedrag van het paard

Van nature is een paard een dier dat leeft in een kudde, waarbij een groot deel van de tijd wordt besteed aan het zoeken naar voedsel. Hierbij leggen paarden grote afstanden af. Het paard leefde van oorsprong op de steppen waar voedingsarm gras groeide en waar het moest vluchten voor zijn natuurlijke vijanden. Een paard is een sociaal dier dat gewend is aan hiërarchie binnen de kudde. De kudde vormt een bescherming tegen roofdieren. Binnen een kudde vinden eigenlijk nooit agressieve incidenten plaats. Zodra de rangorde bepaald is, blijven de verhoudingen binnen de kudde stabiel. Door middel van kleine signalen maakt het paard dat hoger in rangorde is duidelijk aan het andere paard dat het aan de kant moet. Het paard met de lagere rang zal dan wijken. Doordat paarden kunnen communiceren met kleine signalen is de kans klein dat ze elkaar verwonden. Binnen de kudde ontstaan vriendschapsbanden tussen paarden, waar het elkaar groomen een uiting van is.

Paarden die elkaar groomen, een uiting van vriendschap

Een ander mechanisme om zich te beschermen tegen roofdieren is de vlucht. Daarom zijn paarden erg gericht op de omgeving en alert op bedreigingen. Zodra het paard iets niet vertrouwt, dan zal het hier op reageren. Dit gedrag wordt door de hele kudde gevolgd, waarbij de kudde ook weer op kleine signalen onderling reageert. Wordt het gevaar dreigend genoeg gevonden dan gaan de paarden op de vlucht. Hierbij ondervinden de paarden natuurlijk stress.

Het paard heeft een kleine maag en een lang darmstelsel dat voedselarm voer goed kan verteren. Doordat de maag klein is, is het paard genoodzaakt de hele dag door kleine beetjes te eten. Dit heeft ook tot gevolg dat de darmen constant gevuld zijn. Een paard in het wild is wel 16 uur per dag met eten bezig. Tijdens het eten legt het paard 5 tot 10 kilometer af, dit wordt tegenwoordig het 'hapje stapje' gedrag genoemd. Het paard eet niet alleen gras, maar ook diverse andere planten, struiken en bijvoorbeeld boombast of takken. Deze kenmerken zijn alleen nog zichtbaar bij paarden die in het wild leven. In de afgelopen 6000 jaar heeft het paard zich steeds meer aangepast aan de mens. Toch is uit onderzoek gebleken dat paarden die vrij worden gelaten in groepsverband in een ruime weide, zich snel weer hetzelfde gedragen als de paarden (vroeger) in het wild. Hiermee is aangetoond dat het gedrag in de hersenen is ingeprogrammeerd.

4.2 Natuurlijk gedrag en huidige huisvesting

De huisvesting van het paard dient dus zoveel mogelijk overeen te stemmen met de belangrijkste behoeften van het paard:

- Het paard is een groepsdier en heeft behoefte aan sociaal contact met soortgenoten
- Het paard is gewend vele kilometers per dag af te leggen, daarom is voldoende beweging noodzakelijk
- Het paard eet het grootste deel van de dag kleine porties en dient hiertoe de mogelijkheid te krijgen.

Wild paard	Stalpaard
<ul style="list-style-type: none"> • 60% eten - Lopend, dagelijks >5-10 Km • 20% staan • 10% liggen • 10% andere activiteiten, zoals spelen, sociale interactie, seks 	<ul style="list-style-type: none"> • 15% eten - Stilstaand • 70% staan • 10% liggen • 5% andere activiteiten, zoals spelen, sociale interactie, seks

Tijdbesteding per dag in %

Tegenwoordig worden paarden veelal apart in kleine stallen gehouden waarbij ze op gezette tijden gevoerd worden. De brok die de paarden krijgen heeft een hoge voedingswaarde, in tegenstelling tot het voedingsarme steppegras, en kan snel opgegeten worden waardoor het paard veel minder tijd besteed aan eten en wel veel energie binnenkrijgt. Sommige paarden worden op stro gehouden, waarbij de dieren de hele dag iets te knabbelen hebben en zo de hele dag door kleine beetjes kunnen eten. Dit is lang niet voor alle paarden het geval.

Individuele huisvesting in boxen.

Het opvallendste verschil tussen wilde paarden en stalpaarden is dat wilde paarden veel meer beweging krijgen. Ze lopen dagelijks zo'n 5-10 kilometer en ze staan veel minder stil. Stalpaarden staan vaak 23 uur op stal en komen er alleen uit als er getraind moet worden. Tellen we de tijd waarin "stalpaarden" eten mee als "sta-tijd", dan blijkt dat stalpaarden 85% van de tijd stilstaan, terwijl wilde paarden maar 20% van de tijd stilstaan. Stalpaarden staan dan ook onnatuurlijk lang stil en het is dan ook niet verwonderlijk dat veel van onze gedomesticeerde paarden aandoeningen krijgen die een gevolg zijn van te weinig beweging. Het paard is van nature niet bedoeld om lang stil te staan. Stalpaarden komen lang niet aan het aantal kilometers dat een paard in het wild af kan leggen. Ook vragen we tijdens de training en de omgang soms dingen van het paard die het vanuit zichzelf niet zou doen, dit kan leiden tot stress.

Op stal, in de wei of in de paddock bestaat niet altijd de mogelijkheid om contact te kunnen onderhouden met hun soortgenoten. Echter paarden die wel in groepen gehuisvest worden zijn niet altijd beter af. Als de ruimte te klein is, waardoor paarden die lager in de rangorde zijn niet kunnen kijken, kan agressie ontstaan. Ook bij wisselende groepen komt agressie voor, omdat

telkens opnieuw de rangorde bepaald moet worden. Daarnaast bestaat het probleem van het voldoende voeren. De paarden met een lagere rang kunnen niet altijd voldoende voeding tot zich nemen omdat de paarden met een hogere rang ze weg jagen. Er zijn wel oplossingen voor deze zaken: het is belangrijk om de groep constant te houden, goed te kijken dat de paarden bij elkaar passen en om voer aan te bieden op verschillende plaatsen zodat de paarden van verschillende rangordes 'gescheiden' kunnen eten. Of via een computersysteem waarbij de paarden een halsband om krijgen en door middel van een elektronisch aangestuurd voedingsstation ongestoord en individueel kunnen eten.

Paarden die bij mensen leven hoeven niet meer bang te zijn dat ze aangevallen worden door roofdieren. Ook krijgen ze beschutting tegen kou en slecht weer, voldoende voedsel en als ze gewond zijn wordt de veearts erbij gehaald. Toch is deze goede verzorging geen garantie voor goed welzijn.

Een paard is een dier dat reageert op kleine signalen en gewend is aan hiërarchie. Door deze eigenschappen heeft de mens een goede relatie met het paard kunnen opbouwen. Maar doordat het paard nu bij ons leeft hebben wij als mensen een verantwoordelijkheid voor het paard, waarbij we rekening moeten houden met het natuurlijke gedrag van het paard.

4.3 Mogelijke gevolgen bij een tekort aan natuurlijk gedrag

Als een paard niet of niet voldoende natuurlijk gedrag uit kan voeren, kan het stereotiep gedrag gaan vertonen. Het paard voelt zich ongelukkig en leert zichzelf dit gedrag aan. Door het herhalen van dit gedrag komt er een endorfine vrij in de hersenen, wat het paard tijdelijk een fijn gevoel geeft. Dit stereotiep gedrag dat volgens een vast patroon herhaaldelijk wordt uitgevoerd en geen functie lijkt te hebben wordt ook wel een (stal)ondeugd genoemd. Uit wetenschappelijk onderzoek komen diverse oorzaken hiervoor naar voren;

- Verveling
Gebrek aan sociaal contact en het niet voortdurend gevuld zijn van de maag en darmen heeft verveling tot gevolg.
- Stress
- Psychische problemen.
Psychische problemen kunnen bijvoorbeeld zijn dat het paard stress heeft of zich verveelt. Weven is daar een goed voorbeeld van.
- Lichamelijke afwijkingen.
Lichamelijke afwijkingen kunnen bijvoorbeeld paarden zijn die vanwege maagproblemen luchtzuigen.

(Stal)ondeugden hebben niets met ondeugendheid te maken maar zijn een signaal dat het paard iets tekort komt.

Er is een grote groep paarden die (stal)ondeugden vertoont, schattingen in de wetenschappelijke literatuur lopen uiteen van 5% tot 34% van alle paarden. Het voorkomen van (stal)ondeugden bij paarden kan dan ook gebruikt worden als indicator van verminderd welzijn (vijfde vrijheid van Brambell). Belangrijk hierbij is om te onderkennen dat op stallen waar (stal)ondeugden voorkomen, er grote kans is dat de paarden die dit gedrag niet vertonen toch verminderd welzijn ondervinden. Onderzoek wijst uit dat door het verrijken van de omgeving, paarden veel minder (stal)ondeugden vertonen. Door de paarden meer ruwvoer, voldoende beweging, sociale omgang en afleiding te bieden kan de omgeving verrijkt worden volgens de wensen van het paard. De oplossing om paarden de mogelijkheid te ontnemen om de (stal)ondeugden uit te voeren blijkt geen oplossing, maar een verergering van de kwaal. Dan gaan paarden op zoek naar andere methodes om de (stal)ondeugd uit te voeren. En omdat een (stal)ondeugd een manier is om met de gebrekkige omgeving om te gaan, doen we een paard tekort als je ze die mogelijkheid ontnemt. De aanname dat paarden (stal)ondeugden overnemen van andere paarden is wetenschappelijk nog nooit vastgesteld. Paarden daarom isoleren is daarom ook geen goede oplossing, maar eerder nog een verslechtering van de situatie voor het paard.

De bekendste stalondeugden zijn:

- **Kribbebijten**
Het paard bijt en knaagt hierbij aan alle randen die het kan vinden in zijn omgeving. Vaak zie je dit gedrag alleen op stal, sommige paarden zullen ook kribbebijten als ze in de wei of paddock staan.
- **Luchtzuigen**
Hetzelfde als kribbebijten, maar het paard zet hierbij zijn bovenkaak op een horizontale rand en spant de nekspieren zodanig aan dat de slokdarm open komt te staan en er lucht in de maag gezogen kan worden.

Een paard wat luchtzuigt, door zijn bovenkaak op de drinkbak te zetten

- **Weven**
Het paard staat hierbij afwisselend op het linker en het rechter voorbeen, waardoor het lichaam heen en weer beweegt, deze beweging heet 'weven'. Het weven kost een paard veel energie waardoor het paard meer vermoeid zal zijn en de prestaties lager zullen zijn. Weven kan ook zeer schadelijk zijn voor de gewrichten omdat deze overmatig slijten.
- **Slaan op stal.**
Komt meestal voort uit verveling. Het paard slaat met zijn voor- of achterbenen tegen de stalwand of deur om aandacht te krijgen. Zelfs negatieve aandacht (een berisping met stem of een opgeheven hand) is voor dat paard al goed. Het slaan kan diverse verwondingen op de benen veroorzaken.

5.Huisvesting

5.1 Huidige vormen en eisen van huisvesting

Het paard is een grazer, een kudde-dier en een vluchtdier. De huisvesting van paarden zou daarop afgestemd moeten worden. In de praktijk is dat lang niet altijd zo.

Heel wat paarden staan de hele dag op stal. Wanneer een paard naar buiten kan kijken, is er al heel wat verbeterd. Het dier kan dan andere dieren, paarden en mensen zien, horen, ruiken en soms aanraken. Zo houden de dieren een kuddegevoel, ondanks de individuele huisvesting.

- Voor paardenstallen geldt een aantal minimum vereisten wat betreft afmetingen en stalklimaat. -De minimale oppervlakte van de vloer voor volwassen paarden moet minimaal $(2 \times \text{stokmaat})^2$ zijn. Dus een paard van 1,65 m moet een vloeroppervlak hebben minimaal 10,89 m² (berekening: $2 \times 1,65 = 3,30$, $3,30 \times 3,30 = 10,89$). Daarbij moet de kortste wand van de stal minimaal 1,5 x de stokmaat van het betreffende paard zijn. De boxwand moet minimaal 2,20 m hoog zijn. In de praktijk wordt vaak een standaard boxafmeting van 3 x 3m gebruikt. Dit voldoet dus officieel niet aan de richtlijnen.
- De oppervlakte van lichtinlaat, via ramen of lichtplaten in het dak, moet 10 % van het vloeroppervlak van de stal bedragen. Afdekbare ramen aan de zijkant zijn aan te raden, zodat de stal op zonnige dagen niet te warm wordt.
- De ventilatiebehoefte in een paardenstal is 250 kubieke meter lucht per uur met een minimale luchtinlaat van 500 vierkante centimeter. Voor een paard van zeshonderd kilo is een ventilatioerooster van een halve vierkante meter ruim voldoende. Ventilatie kan op natuurlijke wijze, met een open nok en inlaat via de zijkant van de stal, of mechanisch met ventilatoren. De stal moet absoluut tochtvrij zijn.
- De vloer moet worden bedekt met bijvoorbeeld tarwestro, koolzaadstro, houtkrullen, vlas of hennepvezel.

De volgende huisvestingsmethoden zijn mogelijk:

- Individuele huisvesting in stands
- Individuele huisvesting in boxen
- Groepshuisvesting in gesloten of open loopstallen (waaronder de bewegingsstal)
- Groepshuisvesting op de weide

5.1.1 Huisvesting in stands

In een stand staan paarden parallel geplaatst. Dit kan zowel met als zonder een tussenschot. De stand biedt de volgende 'voordelen'; Er is minder ruimte vereist waardoor de bouwkosten lager zijn en het strooiselverbruik lager is. Daar staat tegenover dat de paarden niet languit kunnen gaan liggen en minder bewegingsruimte hebben. Daarnaast is de kans op voernijd en onderlinge verwondingen groter. De voerbak in de stand is moeilijk bereikbaar en de stal dient vaker uitgemest te worden. De stand is alleen geschikt voor paarden die dagelijks voldoende beweging krijgen. De paarden worden vastgezet met een halster, halsriem of ketting. Deze wordt bevestigd aan een riem of touw die door een ring of langs een staaf glijdt. Dit zorgt voor voldoende bewegingsvrijheid.

Pony's gehuisvest in stands.

5.1.2 Huisvesting in boxen

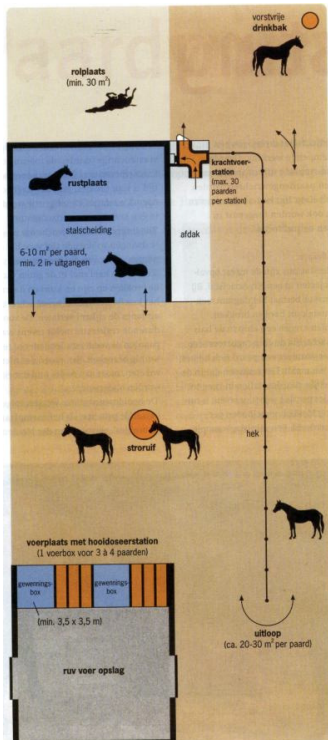
Boxen zijn de meest gebruikte huisvestingssystemen in de paardenhouderij. Een box is een individuele stal van meestal 3 x 3 m met dichte of halfdichte tussenwanden en biedt het paard de mogelijkheid om vlot te kunnen draaien, liggen en bewegen. Een bijkomend voordeel is dat het paard gemakkelijk individueel te verzorgen is. Onderscheid kan worden gemaakt in binnen- en buitenboxen. Een binnenbox biedt het paard geen direct contact met de buitenlucht en een buitenbox biedt het paard dit wel, door een luik of halfopen deur.

5.1.3 Groepshuisvesting in loopstallen

Een loopstal is in feite een grote box waar meerdere paarden in gehuisvest kunnen worden. Een loopstal wordt vaak toegepast bij jonge pony's en paarden op opfokbedrijven en bij merries (met veulens). Jonge paarden worden vaak geselecteerd op leeftijd en geslacht en ondergebracht in groepen van 4-10 dieren. Loopstallen kunnen zowel gesloten als open zijn. Bij een gesloten loopstal hebben de paarden geen vrije toegang tot een paddock of een wei. En bij een open loopstal hebben de paarden dit wel. Een open loopstal biedt de paarden alleen schuilgelegenheid en een overdekte voerplaats.

5.1.4 De bewegingsstal

De bewegingsstal of actiefstal is een huisvestingsvorm die rekening houdt met de natuurlijke behoeften van het paard. De paarden worden in grote groepen gehouden op een relatief groot oppervlak in de open lucht. Beweging wordt gestimuleerd door verschillende voorzieningen op afstand van elkaar te plaatsen. Dit geldt voor zowel ruwvoer, krachtvoer, drinkwater en een overdekte slaapplek. Per paard is gemiddeld 30-50 m² beschikbaar. Het voer wordt automatisch en per individueel paard verstrekt door voederstations (krachtvoer) of automaten (hooi). De paarden worden individueel herkend via een chip (in de hals of manen) of een halsband. Voor ieder paard kan een rantsoen worden bepaald dat verdeeld wordt over kleine porties. Het paard legt hierdoor 6-10 kilometer per dag af. Wanneer het paard zijn rantsoen niet volledig opneemt komt hij op een attentielijst in de computer te staan. De slaapruijme van de bewegingsstal is overdekt en voorzien van strooisel of een rubberlaag. De bodem biedt een goede drainage en is comfortabel om op te rollen. Op het gebied van welzijn is deze manier van huisvesten zeer interessant, omdat het paard hier voldoende natuurlijk gedrag uit kan voeren.

Tekening van een mogelijke indeling van een bewegingsstal.

5.1.5 Groepshuisvesting op de weide

Doordat paarden over het algemeen prima tegen kou kunnen, is het ook mogelijk paarden gedurende het hele jaar op de weide te huisvesten. Het is daarbij wel belangrijk dat het paard in gezelschap is van een of meer soortgenoten, aangezien het paard een kuddedier is. Paarden in de weide dienen voldoende water en een droge ligplaats te hebben. Daarnaast is ook een (droge) schuilgelegenheid van belang. Dit biedt de paarden de mogelijkheid om te schuilen tegen weersinvloeden en insecten. Hieraan kan voldaan worden door een open stal, afdak of bomen.

5.2 Plan voor eisen huisvesting Het streefbeeld, wat de SRP beschrijft in haar plan van aanpak, is te komen tot huisvesting waarbij recht wordt gedaan aan een goede samenhang tussen de behoefte aan sociale contacten, lichaamsbeweging, het natuurlijke eetgedrag en (mede daardoor) het voorkomen van lichamelijke of mentale ongemakken. Om dit te realiseren moeten er wel aanpassingen doorgevoerd worden in de sector en zullen de paardenhouders hier duidelijk over moeten worden voorgelicht.

De volgende aanpassingen staan beschreven in het plan van aanpak van de SRP:

- Stallen aanpassen zodat sociaal contact mogelijk is. Waar mogelijk wordt groepshuisvesting aanbevolen (hieronder wordt ook verstaan overdag weidegang in een groep) omdat dit goed aansluit bij de natuurlijke behoefte van een paard. In het geval van individuele huisvesting dient de stal van dusdanige omvang te zijn dat het paard volledig op zijn zij kan liggen en zo zijn diepe slap kan houden en kan rollen. Dit voorkomt een oneindige m2 discussie en past beter bij de wezenlijke behoeftes van een paard/pony.
- Op stal dient het paard in staat te zijn sociale contact te hebben door middel van geur, geluiden en zicht op andere paarden.
- Volledig eenzame huisvesting (dus geen andere paarden of ander passend diersoort in de buurt) acht de SRP niet wenselijk.
- Stands dienen te worden verboden met een overgangstermijn van 1 jaar.
- Er dient voldoende daglicht en frisse luchtcirculatie op stal te zijn (richtlijn daglicht is 10.000 – 25000 lux).
- Een paard dient minimaal 2 x per dag buiten zijn stal te komen. Bijvoorbeeld 1 x voor de training en 1 maal minimaal 1 uur weidegang of in de paddock. Indien er geen training plaatsvindt, dient er sprake te zijn van minimaal 2 uur weidegang of paddock.
- Uniformering van het beleid van gemeentes voor schuilgelegenheden in de wei.
- Sector maakt zich sterk voor de omheining van paardenweiden zonder prikkeldraad.

5.3 Ideale situatie huisvesting

De meest ideale situatie voor de huisvesting zou zijn als 24 uur per dag aan al het natuurlijk gedrag van het paard kan worden voldaan. Paarden functioneren het beste in een ruime, stimulerende omgeving met veel mogelijkheden tot sociale contacten. De ideale omgeving voor paarden is een wei, waarin ze kunnen grazen, bewegen en met andere paarden kunnen communiceren. Ieder paard voelt zich prettiger als er soortgenoten in de buurt zijn waarmee het fysiek contact kan hebben. Als een wei niet tot de mogelijkheden behoort is ook groepshuisvesting een goede leefvorm voor het paard, omdat ook bij deze huisvestingsvorm wordt voldaan aan de natuurlijke behoeftes van het paard.

6. Mogelijkheden welzijn op gebied van huisvesting

6.1 Haalbaarheid en aanpassingen

De mens kan het stalpaard steunen door het dier leefomstandigheden te bieden die zo goed mogelijk zijn afgestemd op het natuurlijke gedrag van het paard. Hierbij moet uiteraard rekening worden gehouden met de beperkingen van de menselijke samenleving en elk bedrijf afzonderlijk. De vraag is hoe kun je een paard dan toch zo goed mogelijk huisvesten, zonder al te veel afbreuk te doen aan het natuurlijke gedrag van paarden? In het vorige hoofdstuk is beschreven hoe de ideale huisvesting zou zijn. In de realiteit van onze maatschappij is deze situatie echter lang niet altijd haalbaar. De redenen hiervoor zijn o.a. kosten, de beschikbare ruimte maar ook de regelgeving. Grond is schaars en dus duur en in de meeste gemeentes mag niet zomaar een weiland worden omheind met houten hekken of bv een schuilstal worden gebouwd. Ook zijn er paarden die simpelweg niet samen kunnen staan, omdat ze hengst zijn of omdat het paard niet 'gewend' is in de groep te leven en daardoor steeds blessures oploopt of uit praktisch oogpunt, het is tenslotte makkelijker als je je paard voor het rijden droog uit de stal kan halen in plaats van nat uit het weiland als het regent.

Is het houden van paarden in de toekomst dan alleen voorbehouden aan zij die het dier genoeg ruimte en mogelijkheid tot natuurlijk gedrag kunnen bieden? Nee, met de juiste en duidelijke regelgeving en goede voorlichting moet het in principe voor iedere paardenhouder haalbaar zijn de paarden een paardwaardig leven te geven, met contact met soortgenoten, voldoende bewegingsvrijheid en de hele dag door eten.

Zoals in paragraaf 5.2 is te lezen, wil de SRP een aantal wijzigingen in de regels doorvoeren waardoor paarden meer buiten komen en socialer gestald worden, waardoor er beter en meer kan worden voldaan aan het natuurlijk gedrag van het paard. Er zullen op veel stallen wel aanpassingen gemaakt moeten worden, denk aan het verbouwen van de stallen zodat sociaal contact mogelijk is, denk hierbij aan een groeps- of loopstal of een goedkopere oplossing door de bovenste helft van de tussenwanden van de stallen te vervangen door tralies of geheel weg te laten. Om de paarden meer bewegingsvrijheid te bieden zouden de paarden meer en vaker buiten gezet kunnen worden, door het aanpassen van het stalbeleid zou dit ook in de binnenbak of buitenbak kunnen als er niet voldoende weiland beschikbaar is. De aanpassingen zullen per stal verschillend zijn en soms zelfs alleen maar nodig in het stalbeleid. De mogelijkheden zijn divers en hoeven dus niet heel kostbaar te zijn.

6.2 Voor- en nadelen

Bij de voor- en nadelen hebben we in principe te maken met 2 partijen de paarden en de paardenhouders.

De huidige individuele huisvesting heeft eigenlijk alleen maar nadelen voor het paard, het paard kan niet voldoende bewegen door de kleine boxen, heeft een gebrek aan sociaal contact omdat de paarden individueel gestald zijn en kan zijn natuurlijk eetgedrag niet uitvoeren doordat het paard op gezette tijden gevoerd wordt. Het aanpassen van de huisvesting aan het natuurlijk gedrag van het paard heeft dus veel voordelen voor het paard. Het paard komt meer buiten en kan dus meer bewegen, heeft meer sociaal contact waardoor het paard minder stress zal ervaren en kan doordat hij kan grazen meer aan zijn natuurlijk gedrag voldoen.

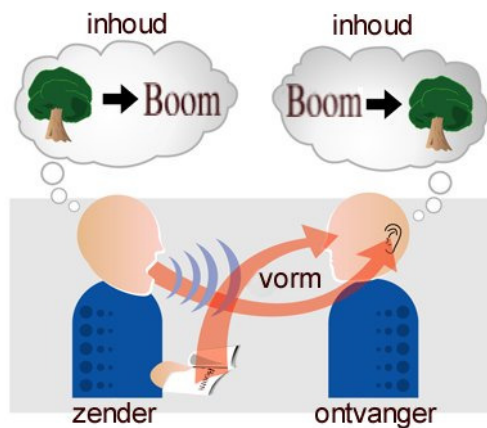
Voor de paardenhouder lijken de voor- en nadelen precies omgekeerd.

Een van de eerder genoemde redenen dat de paarden meestal individueel gehuisvest worden is het voordeel voor de mens, het is voor de ruiter of verzorger van het paard makkelijker als het paard comfortabel en binnen handbereik staat in een individuele stal in plaats van ver in een wei waar het paard gevangen moet worden. Ook de kosten kunnen een groot nadeel zijn, met individuele stallen kan je op hetzelfde stuk grond meer paarden kwijt en dat is dus voordeliger. Het zal de paardenhouder tijd en geld kosten om de huidige individuele stallingsvorm aan te passen zodat het welzijn van het paard verbeterd wordt. De paardenhouder krijgt hierbij ook nog eens te maken met allerlei wetten en regels vanuit de gemeente. Maar er zijn niet alleen maar nadelen voor de paardenhouder verbonden aan het aanpassen van de huisvesting. De kosten en tijd voor de benodigde aanpassing van de huisvesting of het stalbeleid zijn slechts eenmalig. En als de paarden meer kunnen voldoen aan hun natuurlijk gedrag zal het paard meer ontspannen zijn en zo gezonder zijn en zijn taak beter uitvoeren. Dit scheelt aanzienlijk in de kosten van de diverse specialisten, die niet alleen fysieke maar ook vaak psychische problemen bij het paard op moeten lossen, omdat het paard door de stress van het gebrek aan natuurlijk gedrag niet of veel minder presteert.

7 En hoe nu verder

7.1 Kennisoverdracht

De SRP wil een gedragsverandering van paardeneigenaren bewerkstelligen, waardoor zij hun paarden op een betere manier huisvesten en zo het welzijn van de paarden verbeteren. Maar dit is makkelijker gezegd dan gedaan, om een gedragsverandering te bewerkstelligen zal de paardeneigenaar eerst kennis op moeten doen over het te veranderen gedrag. Hiervoor is kennisoverdracht nodig door middel van communicatie via bv tijdschriften en cursussen, maar ook door middel van verbale communicatie tussen 2 personen.

Tijdens communicatie laat de 'zender' iets weten aan de 'ontvanger'.

Belangrijk bij communicatie tussen partijen is dat men kennis heeft van het verloop van communicatiemodellen. Tijdens communicatie laat de 'zender' iets weten aan de 'ontvanger'. Dat iets is een boodschap die met een doel wordt overgebracht, de zender wil iets bereiken.

Met de boodschap kan de zender verschillende doelen nastreven:

- De zender wil informatie geven waardoor de kennis over feiten vergroot wordt.
- De zender kan instructie geven om vaardigheden aan te leren.
- Door iemand te overtuigen kan de mening en de houding veranderd worden.
- Mensen kunnen gemotiveerd worden zodat ze aangezet worden tot gedragsintenties of bereidheid om iets te doen of te veranderen.
- De zender kan een affectief doel hebben doordat hij gevoelens wil opwekken en emoties wil overbrengen.

In de praktijk blijkt dat doelen vaak gecombineerd worden, soms kan dat niet anders. Als men mensen wil overtuigen van het nut van het verbeteren van het paardenwelzijn dan moet er ook informatie verstrekt worden over zaken die daar mee te maken hebben. Ontvangers van informatie kunnen ook verschillende doelen hebben. Het is bij communicatie belangrijk dat de doelen van de zender en de ontvanger overeenkomen. Ook is het belangrijk dat de zender een duidelijk doel voor ogen heeft met de boodschap. Dit is lang niet altijd het geval waardoor de boodschap niet goed overkomt. Er is dus pas sprake van effectieve communicatie als zender en ontvanger beide hun doelen bereiken. Daarbij speelt een rol of ze het beide willen en kunnen. Informatieve communicatie kan alleen effectief zijn als de ontvangers moeite willen doen om te begrijpen wat de zender bedoelt, daarbij moeten ze gemotiveerd zijn om aandachtig te luisteren of te lezen. Een aantal belangrijke punten die van belang zijn om het informatieve doel te behalen zijn:

- De informatie moet voldoende aansluiten bij de voorkennis van de ontvanger.
- De zender mag geen voorkennis veronderstellen waarover de ontvanger niet beschikt, maar de boodschap moet wel nieuws bevatten om de boodschap boeiend te maken.
- Er moet structuur in de boodschap aanwezig zijn, er moet een logische opbouw in zitten.
- Het taalgebruik moet aansluiten bij de taalvaardigheid van de ontvanger.
- De informatie moet boeiend gebracht worden.

7.2 Doelgroepen en wijze van voorlichten

In de paardenwereld zijn er een hoop verschillende doelgroepen die allemaal op de juiste wijze voorgelicht zullen moeten worden om de boodschap zo goed mogelijk over te brengen. Omdat de ontvanger per doelgroep verschilt, zal er dus voor elke doelgroep een passende zender gevonden moeten worden. Denk bv aan iemand die zelf een paard heeft, die zal niet snel iets aannemen van iemand die nog niet zolang op een manege rijdt, maar iemand die op diezelfde manege rijdt neemt het waarschijnlijk wel aan. Dit heeft niets te maken met de waarheid van de informatie die de zender over wil brengen, maar puur met de verhoudingen tussen de zender en de ontvanger.

Om alle doelgroepen zo goed mogelijk te bereiken is het het best om van 'bovenaf' te beginnen. Dus bij een manege eerst de manegehouder, dan de instructeurs en het stalpersoneel en dan de manegeruiters.

De doelgroepen zijn onder te verdelen in verschillende groepen;

-De ondernemers;

o.a. maneges, pensionstallen, hengstenhouders, opfokbedrijven, dierenartsen, hoefsmeden

Dit zijn mensen die met het houden van of werken met paarden hun inkomen verdienen

-De opleiders;

o.a. docenten op mbo/ hbo opleidingen, praktijkscholen, instructeurs

Dit zijn bedrijven maar ook particulieren die doceren over paarden in theorie of praktijk

-De hobbyisten en studenten

o.a. manegeruiters, paardeneigenaren, studenten

Dit zijn mensen die 1 of meer paarden bezitten/ rijden/ verzorgen voor de hobby of een studie/ cursus volgen in de richting paardenhouderij

Al deze verschillende doelgroepen zullen op een andere passende wijze voorgelicht moeten worden om zo de benodigde kennis over te brengen en een gedragsverandering teweeg te brengen.

7.3 Implementatie

Ten eerste moet er (nog) meer onderzoek komen naar welzijn bij paarden. Normen moeten hierbij gestandaardiseerd worden. Ook moet hier meer uniformiteit in komen. Op een onafhankelijk proefbedrijf moeten met verschillende opzetten van huisvesting worden gemeten hoe bepaalde aspecten invloed hebben op het welzijn van paarden en wat de norm hiervoor moet zijn. Voor bepaalde aspecten is dit waarschijnlijk heel moeilijk meetbaar, maar er zullen toch uniforme, gestandaardiseerde normen moeten komen. De Sectorraad Paarden heeft aangegeven met medewerking van de minister van LNV onderzoek te willen opzetten naar objectieve parameters voor paardenwelzijn. Vanuit deze parameters moet een welzijnskeurmerk (bijvoorbeeld ISO) worden afgeleid, waarmee elk paardenbedrijf of particulier met stalling aan huis gescoord kan worden.

Ook moet er op het gebied van welzijn bij paarden meer wet en regelgeving komen.

De eisen op het gebied van welzijn bij paarden moeten aangescherpt worden. Een aantal stellingen moet als regel opgenomen worden. Hierbij valt te denken

aan:

- Paarden mogen niet alleen gehouden worden, het zijn tenslotte kuddedieren.
- De oppervlakte van een paardenstal moet minimaal 9 m² zijn.
- De oppervlakte van een ponystal moet minimaal 6 m² zijn.
- De hoogte van het plafond in de stal moet minimaal twee maal de schofthoogte zijn.
- Een paard dient minimaal 2 x per dag buiten zijn stal te komen. Bijvoorbeeld 1 x voor de training en 1 maal minimaal 1 uur weidegang of in de paddock. Indien er geen training plaatsvindt, dient er sprake te zijn van minimaal 2 uur weidegang of paddock.
- Er dient voldoende daglicht en frisse luchtcirculatie op stal te zijn (richtlijn daglicht is 10.000 – 25000 lux).

Elk bedrijf groot of klein en de particulieren met stalling aan huis moet voldoen aan deze regels. Als het bedrijf of de particulier voldoet aan deze regels en normen krijgt hij het welzijnskeurmerk. Om de waarde van het keurmerk te waarborgen moet het bedrijf of de particulier elk jaar gecontroleerd worden, voldoet zijn bedrijf niet dan krijgt hij een waarschuwing en ten slotte een schorsing. Wat betreft het scoresysteem is het belangrijk dat deze in combinatie wordt gedaan met een eindrapport waarin degene die de beoordeling heeft gedaan een verantwoording geeft van zijn scores en zijn eigen professionele mening over het bedrijf

geeft. Er wordt hier dus ook een stukje inzicht gevraagd, zodat opvallendheden op het bedrijf die niet in het scoresysteem zitten verwerkt wel worden beoordeeld.

De paardenhouderij is een sterk groeiende sector en steeds meer mensen 'nemen' een eigen paard of beginnen een eigen bedrijf binnen de paardenhouderij zonder hier voldoende kennis van te hebben. Vroeger kregen veel meer mensen de omgang met paarden 'van huis uit mee' vanwege hun boerenafkomst, tegenwoordig maken mensen met gemak de overstap van het houden van een konijn naar het houden van een paard zonder zich hier erg in te verdiepen.

Om de particulieren en ondernemers bewust te maken van wat welzijn voor paarden nu eigenlijk inhoud moet een ieder die paarden houdt verplicht een cursus volgen en aangesloten zijn bij een overkoepelende organisatie die vinger aan de pols houdt, maar die ook verantwoordelijk is voor de kennisoverdracht en het adviseren van de paardenhouders. De particulieren die hun paarden gestald hebben bij een manege of pensionstal die het welzijnskeurmerk heeft, zijn niet verplicht deze cursus te volgen. Hierdoor ontstaat een voordeel om het paard bij een manege of pensionstal met het keurmerk te stallen. Op deze wijze biedt het keurmerk de ondernemer een economisch voordeel.

De opleidingen binnen de paardenhouderij en de opleidingen verwant aan de paardenhouderij, zoals bv dierenarts, moeten het vak welzijn verplicht opnemen in de lesstof. Er moet lesmateriaal ontwikkeld worden met hierin de normen voor welzijn. Het lesmateriaal informeert de studenten over de eisen waaraan de huisvesting van paarden moet voldoen om zo een goed welzijn te garanderen.

Dus hoe nu te werk te gaan.

Allereerst zal de minister van LNV ervoor moeten zorgen dat de voorlichting op gang komt, de paardenhouders informeren over het belang van goed welzijn en verplicht gaan stellen dat elke ondernemer en particulier binnen de paardensector een gratis cursus volgt over de do's and dont's van paardenwelzijn. Door het volgen van deze cursus krijgen ze een welzijnscertificaat. Ook zal het lesmateriaal voor de verschillende (paardenhouderij) opleidingen aangepast moeten worden naar de regels en normen van goed welzijn.

Daarnaast zal het ministerie van LNV een welzijnskeurmerk in het leven moeten roepen op basis waarvan de bedrijven en particulieren met stalling aan huis gescoord kunnen worden. Een aantal inspecteurs zal aangesteld moeten worden die de bedrijven en de particulieren met stalling aan huis gaan controleren, in het begin zal dit tevens een adviserende en begeleidende rol zijn en afhankelijk van hoelang het duurt voor alle bedrijven en particulieren zijn bezocht, zal deze rol overgaan in een adviserende en controlerende rol welke het bedrijf jaarlijks toetst op de diverse punten van het welzijnskeurmerk.

Enkele voorbeelden

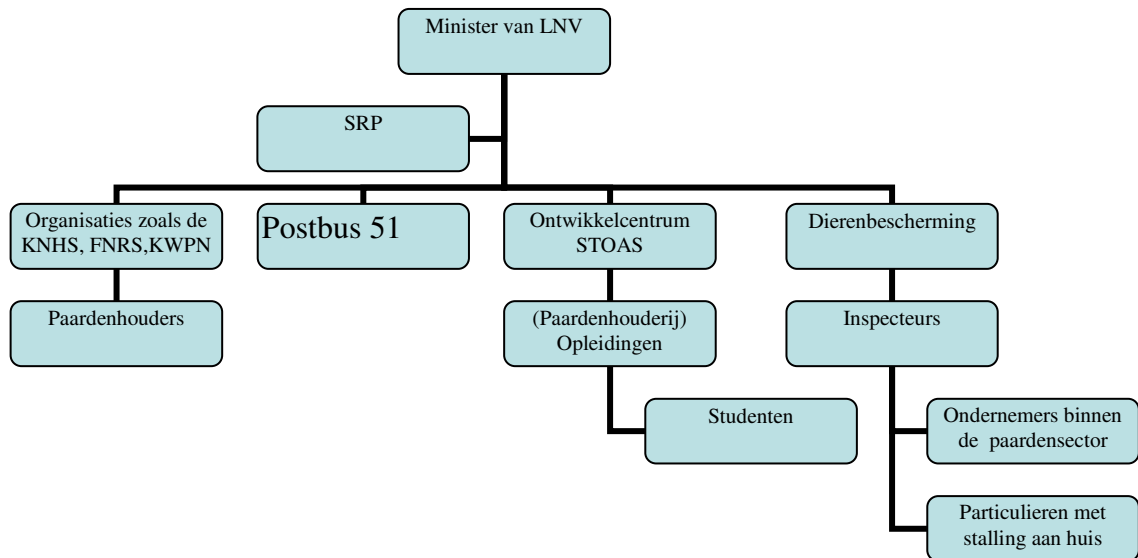
Na de varkenspest zijn er veel varkenshouders die de overstap hebben gemaakt naar de paardenhouderij. Er is veel vraag naar paardenstalling. En met wat kleine aanpassingen is hun varkensstal in een paarden pensionstal veranderd, de stallen zijn klein en donker maar voldoen in hun ogen voor een paard. Deze pensionstallingen bestaan over het algemeen al wat jaren zonder dat de ex varkensboer zich in het houden van paarden heeft verdiept.

Het is niet makkelijk deze ondernemers van het belang van de aanpassingen van hun stal voor een goed paardenwelzijn te overtuigen, dit kost nl geld en tijd en is vooral een verandering. Het is dan ook erg belangrijk dat deze ondernemers een helpende hand toegestoken krijgen in de vorm van een verplichte cursus waarin zij bewust worden gemaakt van het belang van paardenwelzijn en ze advies krijgen over de mogelijke aanpassingen, zodat ze kunnen voldoen aan de eisen van het welzijnskeurmerk.

Onder de jonge paardenliefhebbers zijn er veel die graag een eigen paard zouden bezitten omdat dit ze 'leuk' lijkt. Na heel wat zeuren, besluiten de ouders dat hun tuin best groot genoeg is voor een pony en het schuurtje best omgebouwd kan worden tot stal. Na een aantal maanden wordt de pony zonder direct aanwijsbare oorzaak vervelend en agressief. Op het moment dat de ouders op de radio een spotje van de dierenbescherming horen over paardenwelzijn besluiten zij zich toch te verdiepen in het welzijn van de pony. Na het volgen van de welzijns cursus snappen de ouders dat het beter is voor de pony om niet alleen te staan waarop de pony wordt verplaatst naar een manege in de buurt.

Het invoeren van een welzijnskeurmerk moet niet onderschat worden, het is een groot project wat veel tijd en geld vergt. Het zal misschien nodig zijn een subsidie in te voeren die ervoor zorgt dat ook de bedrijven en particulieren die het minder breed hebben kunnen voldoen aan het welzijnskeurmerk. Het is belangrijk dat er door diverse organisaties ook een adviserende rol wordt vervuld waar de ondernemers en particulieren terecht kunnen met hun vragen en ideeën op kunnen doen over mogelijke aanpassingen.

De paardenhouders zijn niet allemaal even makkelijk te bereiken en daarom zal de voorlichting erg breed moeten zijn, niet alleen via de bekende 'paarden' kanalen zoals de KNHS en de FNRS, maar ook bv via de dierenbescherming en postbus 51.

Organogram van de diverse betrokken organisaties

Wie	Wat
Minister van LNV	Heeft SRP opdracht gegeven voor het schrijven van een plan van aanpak mbt welzijn in de paardenhouderij
SRP (met samenwerkende organisaties)	Heeft PvA welzijn in de paardenhouderij geschreven
SRP	Toezicht houden op uitvoer PvA en terugkoppelen naar minister van LNV
SRP + dierenbescherming	Ontwikkelen welzijnskeurmerk en aanstellen van inspecteurs
SRP + Ontwikkelcentrum + STOAS	Ontwikkelen en aanpassen van lesmateriaal op het gebied van welzijn
KNHS, FNRS, KWPN enz.	Ontwikkelen welzijns cursus, geven van welzijns cursus, adviseren paardenhouders
Inspecteurs	Adviseren, begeleiden en controleren van paardenhouders
Paardenhouders	Volgen van welzijns cursus, behalen certificaat en aanpassen van huisvesting van paarden

8. Conclusie

In dit verslag wordt antwoord gegeven op de volgende probleemstelling:

Is welzijn in de huisvesting van paarden haalbaar voor de gemiddelde hippisch ondernemer en de particuliere paardenhouder?

Met behulp van een aantal deelvragen is hier een antwoord op gezocht:

- Wat is paardenwelzijn?

Welzijn is een mentale toestand van welbevinden, die ontstaat als het paard in voldoende mate in zijn natuurlijke behoeften kan voorzien en waarbij het dier vrij is van pijn en andere ongemakken.

- Wat is het 'natuurlijke' gedrag van het paard?

- Het paard is een groepsdier en heeft behoefte aan sociaal contact met soortgenoten
- Het paard is gewend vele kilometers per dag af te leggen, daarom is voldoende beweging noodzakelijk
- Het paard eet het grootste deel van de dag kleine porties en dient hiertoe de mogelijkheid te krijgen.

- Wat zijn de huidige vormen van huisvesting?

- Individuele huisvesting in stands
- Individuele huisvesting in boxen
- Groepshuisvesting in gesloten of open loopstallen (waaronder de bewegingsstal)
- Groepshuisvesting op de weide

- Wat zijn de gevolgen van deze vorm(en) van huisvesting op het gedrag van het paard?

Als een paard niet of niet voldoende natuurlijk gedrag uit kan voeren, kan het stereotiep gedrag gaan vertonen. Dit is een uiting van stress.

- Wat zijn de mogelijkheden op het gebied van huisvesting om het welzijn te verbeteren?

De mens kan het paard steunen door het dier leefomstandigheden te bieden die zo goed mogelijk zijn afgestemd op het natuurlijke gedrag van het paard. De aanpassingen zullen per stal verschillend zijn en soms zelfs alleen maar nodig in het stalbeleid.

- Wat is belangrijk bij kennisoverdracht/voorlichting in het algemeen?

Belangrijk bij kennisoverdracht tussen partijen is dat men kennis heeft van het verloop van communicatiemodellen. Tijdens communicatie laat de 'zender' iets weten aan de 'ontvanger'. Dat iets is een boodschap die met een doel wordt overgebracht, de zender wil iets bereiken.

- Hoe kunnen de paardenhouders zo efficiënt en doelgericht mogelijk worden voorgelicht?

Door de zender en ontvanger op elkaar af te stemmen en zo de juiste informatie via verschillende kanalen aan te bieden zal de paardenhouder kennis opdoen over de juiste wijze van huisvesten en zo kan een gedragsverandering teweeg worden gebracht.

Is welzijn in de huisvesting van paarden haalbaar voor de gemiddelde hippisch ondernemer en de particuliere paardenhouder?

Over het algemeen kan worden geconcludeerd dat de reden waarom paarden individueel gehuisvest zijn vooral is, omdat dit (praktische) voordelen met zich meebrengt voor de paardenhouder. Daar staat tegenover dat groepshuisvesting in loopstallen of weides in het kader van welzijn diervriendelijker is.

Gebrek aan kennis is de grootste oorzaak van een gebrek aan welzijn in de huisvesting van paarden, daarnaast spelen kosten en beperkte mogelijkheden een grote rol. Als de paardenhouder door de juiste voorlichting meer kennis op doet over de juiste manier van huisvesten van paarden en hierdoor zijn denken en gedrag aanpast, kan de paardenhouder aanpassingen maken in zijn stal zodat het welzijn van het paard verbeterd wordt. Het invoeren van het welzijnskeurmerk waarvoor de bedrijven en particulieren met stalling aan huis aan een aantal regels en eisen moeten voldoen, moet niet onderschat worden en zal veel tijd en geld kosten. De aanpassingen bij de bedrijven en particulieren met stalling aan huis hoeven niet heel kostbaar of tijdrovend te zijn. Soms kan een kleine aanpassing in het stalbeleid door bv de paarden elke dag buiten te zetten, al een stap in de goede richting zijn voor het welzijn. Met goede voorlichting en begeleiding vanuit de overheid en overkoepelende organisaties en inzet vanuit de paardenhouder zelf zal een verbetering in het welzijn voor paarden voor elke paardenhouder haalbaar kunnen zijn.

Nawoord

Voor dit verslag heb ik het onderwerp welzijn gekozen omdat het een veelbesproken onderwerp is op het moment en ik hier graag mijn eigen steentje aan bij wil dragen. Ik heb toch nog best wat opgestoken uit dit verslag, niet zozeer nieuwe feiten maar ik heb wel uitgebreid stil gestaan bij het welzijnsprobleem en vooral de oplossing ervoor. Het is een uitdaging om de implementatie van de verbetering van het welzijn in de paardenhouderij zo uitgebreid en nauwkeurig mogelijk uit te werken, zodat het ministerie als het ware er zo mee aan de gang kan gaan. Er zal veel geld en tijd nodig zijn om het paardenwelzijn te verbeteren maar het zal ook voor meer werkgelegenheid zorgen wat in deze tijd een bijkomend voordeel is. Ondanks dat het schrijven van een verslag altijd een grotere klus is dan je denkt heb ik er zeker van genoten het te schrijven. Het heeft mijn kijk op de paardenwereld weer verfrist.

Literatuurlijst

- van Dierendonck, M., Laarakker, E., Voest, E., van Daalen, T. Het tevreden paard Paardenwelzijn in de praktijk. 2009
- Mills, D., Nankervis, K., Gedrag van het paard. 2007
- KNHS, Paard & welzijn. 2009
- Ministerie van landbouw, natuur en voedselkwaliteit, Nota dierenwelzijn. 2007
- Pieters, A., Handboek huisvesting paarden. 1998
- Steehouder, M., Jansen, C., Maat, K., Staak, J. van der, Vet, D. de, Witteveen, M., Woudstra, E., Leren communiceren, handboek voor mondelinge en schriftelijke communicatie. 2006
- Westerduin, F., Welzijn in de sector paardenhouderij Plan van aanpak. Januari 2009.
- Woerkum, C. van, Meegeren, P. van, Basisboek communicatie en verandering. 1999

Bijlagen